

Слободан Мандић

EX SILENTIUM

роман

Илустрација на корицама:
Милан Коњовић: Са периферије

„Како јесте живео, такође је умро, благо и тихо. (О!
Срећна ли човека)“
епитаф композитора Томаса Талика

Све што следи, записује ученик Симонида, античког
учитеља, изумитеља уметности памћења.

ЖАНР КОЈИ СЕ ОТИМА

ИСПОВЕСТ, Светозаре, одмах да ти одговорим, никада не бих писао, ма колико да ме изазива; сматрам је немогућим подухватом. Јер како пратити све оне мене којима је исповедник изложен у свим тренуцима између јуче и данас, сада и малопре, када већ ни до вечери није онај од јутрос. И док запишеш једно, хватајући свој садашњи тренутак, он је већ замакао. Можда може тек уназад, кроз сећање, увек са знањем које све коментарише из часа писања: моје садашње искуство пише све, оно је прави аутор. Немогуће је избећи освртање из његове тачке гледишта; а онда је реч о једном другом жанру.

Како онда оно може у тексту који пише веродостојно изразити садашњост некадашњег доживљаја. Може ли се до оживљавања давних призора допрети кроз наслаге и слојеве које на њих наноси потоње искуство; можда донекле, али тек заједно са коментарима и наносима времена. Елем, мора се одустати од намере да се обухвати све; и када би се дало, можда све није ни важно. Али како ухватити оно снатрење, тихано лебдење између стварности и сна, како ли радост сусрета с вољеном особом: како приказати светлост једнога дана; а тек колико је неизрецивог, и запретаног у људском бићу које је немо минуло светом.

Лакше је писати роман, правиш се да ја ниси ти, а ниси ни у обавези да се цео изручиш.

А дневник, који би увек преносио садашњи час; онда би ту књигу требало писати целог живота. Тада би изостало (само) оно време што преостаје после књиге и датума на њој, на које она није ни била обавезана.

Не бих; али никада се са собом не зна.

2.

Записци писца безимене славе, зачеши су уз његовог оца, и уз свесћ да ће задовољити оца, а не само да ће се оправдати ако њихов аутор постане признат; и у чекању нарастали. У њима он увиђа шта га одвраћало од писања дневничке или аутобиографске књиге, шта му је перо окретало ка другом жанру; те да будан, задужени демон, на њега неуморно моли.

Скривао је записе од оца, поштом и од жене, од свега окружења, повремено у записаном склањао и штаошта од самог себе; ту шкрињу доживљаја, снова, медијација: чекајући да аутор постане неко.

Сви разлози за скривање једнако још стоје, али један нови претек: нема се више времена.

3.

Књига му се током минуле деценије ошамала, опшочинска је као аутобиографија, током писања прелазила у аутофикцију, и завршавала као роман. Пет њиха заредом.

Пошто се аутобиографија не да, помишљао је, ред би био пробати се у дневничкој прози; у оном жанру у коме се окушавао у детињству, тада одлажући и кријући записе у записник, тамни орман у зиду, шик поред својг кревета.

4.

Но, чим се лати правој вођења дневника, чак и оној само за склањање, за самој себе, покрену се ројеви непријатности. [Простио да се помисли како постоје и ствари које нису за откривање. Зашто је он, помишљао је, по свему изгледа и заборавио Мандину бајалицу за повратак из лавиринта снова, да је не би другима открио, што би се догодило и самим записивањем; вербалне формуле тако чувају своју моћ, само у појединцу, у неколицини њих је довољно да оштету. Колико ли је таквих лозинки на свету, мише он, у нечујном постојању и неприметном опшцају; можда се у сваком човеку чува понека, и кад покушамо да их одгонетнемо ваља пазићи да не нарушавамо завети ћутања.]

ПРВИ У ЗАПЕЋАК СКЛОЊЕН ДОГАЂАЈ

ЧАСТ да буде први међу догађајима који су у Запећак склањани припала је оном великом, од кога све, и он који приповеда, почиње, којим је по први пут открио свет: тласовићом бекстиву од куће, које су прошаћонисти преокривали новим слојем нарације и једном посве друјачијом причом, да прикрију како су се, Живко и он, ни мање ни више, били у Америку запутили: (како то и изговориши, ко би то могао прихватиши као чињеницу) по завршетку четвртој основне [иа још и додатак како је њихова намера током две претходне школске године, нарочито преко два зимска и два бескрајна летња распушта, клијала и расла: каква ли су то била та колонистичка деца (није ли учићел Дугаш, моћло би се рећи донекле основано, када на њега налете они што се по ходницима јурицају, заврћући уши кликао: Ди си расло, ди си пасло!)], одмах сушраган по добијању књижица (што је после, већ кроз више повести, и у књијама остало); дакако неће нишце!

Дечак је у бележницу Запећак унео ону званичну, целу приповест, коју је пред оцем на лицу места из себе извукао, извезао од свих дејала њиховој несвакидашњој пушешествија [причу чија се изворна верзија никада неће код свих примити ни поред тога што је њу пропустило главни цензор: измишљене су одмах прихваћене, али њене истините појединости, с којима су се дечаци суочавали читаве једне јунске ноћи у пољу без краја, за већину су биле неприхватљиве, као да до њих доиру кроз лулу, као да им се сервирају кроз

увеличавајуће стакло: педесет километара, пешице, цицелцутом (ма босоноги, али ко би се усудио да ствар исправи у још тежу варијанту), пругом, по мркој ноћи, ма немој! — штаква је моћ приче, да се измишљено лако преноси и прима, али и њена немоћ, да истини обезбеди пријем; једино јој преостaje да је и даље у себи чува, за далеки неки час], али је у поистакнућу испод ње морао додати и ону скривену како би за себе оставио аутентичан доживљај, са свим детаљима и у целини (да се не би догодило да се и њему једнога дана, као и осталима, учини да је све измишљотина): као и тек откривени осећај задовољства од оној неоновљивој стварања значења самим приповедањем. Тако се већ тада суочио с остварењем различитих интерпретација истој догађаја; но, не налазећи никакву употребу да нешто (макар се то звало и истина) доказује и брани, он би се повлачио у ћутање.